

ומשמע שבתו אפילו מן אונסין היא בתו, וכן בנו.

שילדה לו בכור, או שאהב את האשה השניה, כי זה, דבר פשוט הוא.

ואם כן, גם לענין אחרותו, אי אפשר לחלק ולהתיר אחרותו מאנוסת אביו, לפי שבכל ענין, אחרותו היא.

ובהכרח שכונת הכתוב היא לחדש שאין חילוק בדין ירושת הבכור בין אם היתה אמו אהובה בעיני הקב"ה או שנואה בעיניו.

כג-א ועדיין מקשינן: מנא לן להתיר דוקא אחרות משפחה?

ויש לעיין: וכי יש אשה אהובה לפני המקום, ויש אשה שנואה לפני המקום? ולמה קרא הכתוב לאחת מהן אהובה ולשניה שנואה?

ואימא פרט לאחרותו מחייבי לאוין!

אלא, בהכרח, שאהובה, היינו אהובה למקום, בנישואיה, שנעשו נשואיה בכשרות.

שאם נשא אביו ממזרת, והוליד ממנה בת, אינה חשובה אחרותו. כי נאמר שבחייבי לאוין לא תופסים בהן קדושין, ולכן ממעט אותה הכתוב "בת אשת אביך", לפי שנולדה מאשה שאינה אשתו של אביו!?

ושנואה, שהיא שנואה למקום בנישואיה. דהיינו, שהיה בנשואיה לבעלה עבירת לאו, שהוא דבר השנוא לפני הקב"ה.

ומתריצין: אמר רב פפא: חייבי לאוין כן תפסי בהו קידושין.

ובכל אופן אמר רחמנא על שתיהן "כי תהיינה". ומשמע שיש בהם הויה לאישות, שחלו הקידושין למרות שהן עבירה.

משום דכתיב: "כי תהיין לאיש שתי נשים, האחת אהובה ואחת שנואה, וילדו לו בנים, האהובה והשנואה, והיה הבן הבכור לשנייה.

ומכאן מוכח, שקידושין תופסים בחייבי לאוין. ואם כן, אי אפשר למעט את אחרות מחייבי לאוין מהפסוק "בת אשת אביך", שהרי יש בה אישות לאביו.

והיה ביום הנחילו את בניו, את אשר יהיה לו, לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור.

אך עדיין מקשינן: ואימא, "בת אשת אביך" בא למעט כך:

כי את הבכור בן השנואה יכיר, לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו, כי הוא ראשית אונו, לו משפט הבכורה".

פרט לאחרותו שנולדה לאביו מאשה שהיא חייבי כריתות לו, שבה לא תופסים קידושין, ואין לאביו אישות באמה.

ולא היה צורך לומר שאין חילוק בדין ירושת הבכור בין אם אהב האיש את האשה

אמר תירץ רבא: הרי על אחרות שנולדה לאביו מאשה שהיא חייבי כריתות לאביו

מדובר לאסור בפסוק זה.

שהרי אמר קרא "ערות אחותך בת אביך או בת אמך, מולדת בית ומולדת חוץ".

וביאורו של הפסוק: **בין שאומרים לו לאביך קיים את אשתו, אמה של אחותך, ובין שאומרים לו לאביך הוצא** [את אם אחותך] מפני אסור כרת.

ואמר רחמנא שבכל ענין — אחותך היא!

ובהכרח שהמיעוט של "בת אשת אביך" הוא רק לגבי אחותו מהשפחה, בלבד!

ומקשינן: **אימא איפכא**, שאכן בא הפסוק לומר **בין שאומרים לו לאביך קיים, בין שאומרים לו לאביך הוצא**.

ועליהם אמר רחמנא "אחותך היא".

אלא שבא הכתוב לרבות לאסור את אחותו משפחה ואת אחותו מעובדת כוכבים, ולא את אחותו מחייבי כריתות!

ומה ראית לרבות את אחותו מאמו שהיא חייבי כריתות לאביו, ולמעט את אחותו משפחה ומעובדת כוכבים!?

ומשנינן: **מסתברא**, שאת אחותו מחייבי כריתות הוה ליה לרבות, שכן תפסי בהו קידושין לעלמא. ולכן אחותו הנולדת מאמא שכזאת נחשבת אחותו יותר מאשר אחותו הנולדת משפחה, שאין לאביו בה קידושין כלל.

ופרכינן: **אדרבא! שפחה ועובדת כוכבים הוה ליה לרבות** שחייב על אחותו הנולדת מהן, הואיל שבהן שייך יותר תפיסת קידושין, **דאי מגיירה**, שאם תתגייר השפחה

או העובדת כוכבים, הרי אז לדידיה, לאביו, **נמי תפסי בה קידושין**.

ואילו בחייבי כריתות לא יהיה לאביו קידושין לעולם!?

ומסקינן: חייבי כריתות עדיף לרבות, שכן בשפחה אין כעת כלל תפיסת קידושין, ומה ששייך בה קידושין כשתתגייר אינו סיבה לרבותה. שהרי **לכי מגיירא**, לכשתתגייר — **גופא אחרינא היא!**

ואין זה נחשב שיש בה עתה, כשהיא בגיורתה, צד של תפיסת קידושין.

ולכן מיעט "בת אשת אביך" את אחותו הנולדת משפחה ועובדת כוכבים, שאין לאף אחד בה תפיסת קידושין.

ועתה חוזרת הגמרא לדון במחלוקתם של רבנן ורבי יוסי ברבי יהודה, האם חייבים על אחותו שהיא בת אשת אביו שתיים, גם על אחותו וגם על בת אשת אביו.

והוינן בה: **ורבנן**, שמחייבין גם על בת אשת אביו, וצריכים את הפסוק לגופו, ואין הם דורשים ממנו את המיעוט של רבי יוסי ברבי יהודה, להוציא את אחותו הנולדת מן השפחה ומן עובדת כוכבים —

למעוטי אחותו הנולדת משפחה ועובדת כוכבים — **מנא להו?**

ומתרינין: רבנן **נפקא להו**, לומדים זאת, מ'**האשה וילדיה תהיה לאדוניה**'. שמשמע מכאן שאין ילדיה מתייחסים לבעלה, ואין לבניו או לבנותיו אחוה עם בני השפחה.

ורבי יוסי ברבי יהודה — למה הוצרך למעט זאת מ"בת אשת אביך", ולא למד

כרבנן?

היות והוא סובר שצריכים למעט משני פסוקים:

חד בשפחה, הפסוק "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" בא למעט אחרתו הנולדת משפחה.

וחד בעובדת כוכבים, הפסוק "בת אשת אביך" בא למעט אחרתו הנולדת מעובדת כוכבים.

וצריכי פסוקים נפרדים למעט את שתיהן.

דאי אשמועינן שאין לו אחוה לנולדים מן השפחה, הוה אמינא כי רק לנולדים מהשפחה אין לו אחוה, **משום דאין לה חיים**, אלא היא משולה לחמור, שאין יחוס לילדיו.

ולכן אין אחוה לבניו ולבנותיו עם הבנים והבנות הנולדים מהשפחה.

אבל לנולדים מעובדת כוכבים, דאית לה חיים, שהיא מתייחסת לאביה, **אימא לא התמעטו**. ויש להם אחוה עם בניו.

ומאידך, **אי אשמועינן** שאין אחוה לנולדים לו מעובדת כוכבים, הוה אמינא כי רק ממנה אין אחוה, **משום דלא שייכא עובדת כוכבים במצות**, ואין לה כל שייכות לישראל.

אבל הנולדים לו משפחה, דשייכא במצוות, שהרי עבד חייב בכל מצוות שהאשה חייבת בהן — **אימא לא התמעטו מאחורה**.

ולכן **צריכא** את שני פסוקים, למעט הנולדים משפחה ומעובדת כוכבים מאחורה.

ושוב מקשינן: **ורבנן**, שלמדו למעט מ"האשה וילדיה תהיה לאדוניה" האמור

בשפחה, תקשה להו: הרי **אשכחן**, מצאנו בהאי קרא מקור למעט רק הנולדים משפחה, אך למעט אחוה לנולדים לו מעובדת כוכבים — **מנא לחו לרבנן?**

וכי תימא נילף לעובדת כוכבים משפחה, הרי כבר ביאר רבי יוסי ברבי יהודה דהנהו שני קראי **מצרך צריכי!**

והצריכותא היא משום שאי אפשר לדמות עובדת כוכבים לשפחה.

ומתריצין: **אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי: אמר קרא בספר דברים [ז ג] בענין שבעת האומות שהיו בארץ ישראל, והצטיינו להשמידם ולא לחון אותם. וכמו כן ציוה הכתוב:**

"לא תחתן בם."

בתך לא תתן לבנו, ובתו לא תקח לבנך.

כי יסיר את בנך מאחרי, ועבדו אלהים אחרים."

ומלשון הכתוב משמע שיש חילוק בין גוי שבא על בת ישראל, לבין ישראל שבא על הגויה.

ומשמע, מדכתיב "כי יסיר" ולא כתיב "כי תסיר", כי דוקא **בנך מישראלית קרוי "בנך"**. ולכן אמר הכתוב שלא תחתן בת ישראל לגוי, כיון ש"בנך", הבן שיוולד לה ממנו יהיה ישראל, ויהיה נקרא "בנך".

ואילו אביו הגוי יסיר אותו מאחרי ה', לעבוד עבודה זרה.

ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי "בנך", אלא "בנה".

ולכן לא אמרה תורה שיש לחוש גם בבנה של העובדת כוכבים הנישאת לישראל שמא היא תסיר את הבן שיוולד לו ממנה מלהיות ישראל.

כי אין הוא מתייחס לאביו הישראלי, אלא רק לאמו הגויה, ואין כאן חשש הסרה מאחרי ה'.

ואם כן, מפורש בתורה, שהנולדים לישראל מעובדת כוכבים אינם מתייחסים אחריהם אלא אחר האם. ולכן אין להם אחוזה עם בניו הנולדים לו מישראלית.

אמר רבינא: שמע מינה, מהפסוק המדבר בבת ישראל שנישאה לנכרית, ואומר "כי יסיר את בנך מאחרי", **שבן בתך, הבא מן העובד כוכבים — קרוי "בנך"!**

והוינן בה: **לימא,** האם רצונך לומר שקסבר **רבינא: עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר!** (1)?

שהרי סתימת לשונו, שקרוי "בנך", משמע שהוא ישראל כשר, והרי נחלקו בדבר לקמן [דף מה א], אם הוא כשר או ממזר.

ודחינן: אין ראיה מדבריו שהוא כשר לגמרי.

אלא נהי, על אף דממזר לא הוי, **כשר נמי לא הוי.**

אלא **"ישראל פסול" מקרי,** כיון שנולד מעובד כוכבים.

ומקשינן: משמע מכאן, שלפי כולי עלמא,

בן ישראל שבא על עובדת כוכבים מתייחס אחר אמו, שולדה כמוה.

ולכאורה אין ראיה מהפסוק של "כי יסיר את בנך מאחרי" לכך!

כי **האי קרא רק בשבעה אומות בלבד כתיב.**

ומתריצין: דרשינן מ"כי יסיר" — **לרבות כל המסירין!**

והיינו, שבכל האומות ולדה של האשה הוא כמוה.

ולכן, אם האמא היא עובדת כוכבים, אין הולד ישראלי.

ומקשינן: **הניחא לרבי שמעון, דדריש טעמא דקרא,** ואף אם לא היה כתיב בפסוק את הטעם, היה אומר שטעם האיסור שמא יסיר הגוי את בנו הישראלי מאחרי ה'. ולכן, לפיו, כשנכתב הטעם בפסוק, הוי יתור.

ודרשינן ממנו, לרבות את כל המסירין.

דהיינו, שנכתב הטעם כדי לאסור אף בשאר האומות, ומכאן אנו לומדים שבכל האומות ולדה של האשה הוא כמותה.

אלא לרבנן, דלא דרשי טעמא דקרא, הרי יש צורך לכתוב לבאר את הטעם של "כי יסיר".

ומהטעם הזה יש ללמוד שהפסוק מדבר רק בשבע האומות, שהן אדוקין בעבודת כוכבים, ורק בהן יש את הטעם של "כי יסיר", ולא בשאר אומות.

1. כך הביאור לפי רש"י שגורס הולד כשר.

אך תוס' ושאר הראשונים גרסו הולד ממזר, וביארו שנוצר מעבירה. ואדרבא אם היה מתייחס

לעכו"ם לא היה ממזר, שאין ממזרות בעכו"ם. וזה דחינן, שאינו ממזר אלא רק פסול.

ואם כן, **מנא** להו ללמוד לשאר האומות, שישראל הבא עליהן, ולדן הוא נכרי, כמו האם?

ומתריצין: **מאן תנא**, מי הוא התנא **דפליג** עליה **דרבי יוסי ברבי יהודה**, וולמד למעט אחוה בעובדת כוכבים מ"כי יסיר" —

הרי שיטת **רבי שמעון היא**.

ורבי שמעון הרי דריש טעמא דקרא. ונמצא, שהטעם האמור בכתוב הוא מיותר, וממנו הוא למד לרבות את כל האומות.

מתניתין:

בג-ב א. **מי שקידש אחת משתי אחיות**, כגון שנתן לשתייהן, או לשליח של שתייהן, כסף קידושין, ואמר שרוצה לקדש אחת מהן, ולא פירש איזו.

או ששלח שליח לקדש לו אשה, וקדש השליח אחת מאחיות,

ואין יודע איזו מהן קידש [ומסקנת הגמרא היא, שהיה ידוע למי מקדש, ונשכח הדבר].

הרי הוא אסור בשתייהן, היות וכל אחת מהן היא ספק אחות אשה של המקודשת לו.

ולכן, הרי הוא **נותן גט לזו וגט לזו**, כדי להתירן להנשא.

ואם זה שקידש את אחת משתי האחיות **מת**, והיה לו רק **אח אחד** —

אותו האח **חולץ לשתייהן**, היות ששתייהן הן בספק חיובי כיום. ואם יחלוץ לאחת לא יוכל לייבם השניה, כי אחות חלוצתו אסורה לו.⁽¹⁾

ומאידך, אינו יכול לייבם תחילה אחת מהן, כי שמא לא זו היא שהיתה מקודשת לאחיו, אלא היא האחיות השניה. והרי זו אסורה לו, כדין אחות של הזקוקה ליבום, שאסורה ליבם כאחות אשתו.

ולכן, חולץ לשתייהן, להתירן לשוק.

ואם היו לו **שנים אחים** — **אחד מהם חולץ** בתחילה לאחות האחיות.

והשני אם רוצה יכול לייבם את האחיות השניה.

שהרי ממה נפשך, היא מותרת לו:

אם היא זאת שהיתה מקודשת לאחיו, הרי היא יבמתו.

ואם אחותה היתה מקודשת לאחיו, אין לה

בבית דין, וחוששים שמא יאמרו אחות זקוקה מותרת לכתחילה.

אך בדברי הרמב"ן שם משמע, שאם כנס אחד ואח"כ חלץ השני, לא יוציא המייבם.

ודנו האחרונים בדבריהם, האם נחלקו בענין נשואין מפקיעים זיקה, שהרי הרשב"א נקט כריטב"א שיוציא, ובכל אופן סבר [בדף מא א] שנשואין מפקעי זיקה.

1. הריטב"א הקשה, הרי זה ספק דרבנן, וראוי להקל בו. ועוד, הרי לא שנינו באופן זה, שאם כנסו אין מוציאין, ולמה לא נקל בדרבנן?

וכתב שהאלימו חכמים גזרתם אטו אחות אשה, שהיא בכרת, כיון שמילתא של פרסום היא.

וכוונתו למה שכתב הרמב"ן [כד א], כיון שחולץ לאחת נראית השניה כיבמה ומתפרסמת